ఉద్యోగాలు

ఒకప్పుడు "అలాంటి ఉపకారి మరి పుట్టబోడని" అన్న పెద్ద మనిషే ఇప్పుడు ప్రకాశరావును గురించి "ఆఫీసరై కూర్చున్నాక కళ్ళు నెత్తిమీద కొచ్చాయని" నలుగుర్లో దూషించాడు. మొన్న తను తన మేనల్లుడి వుద్యోగంవిషయమై తన యింటికి వెళ్తే ప్రకాశరావు ఉగ్రుడై "ఇలా పెరటిత్రోవను వచ్చేబదులు వీధిత్రోవను వచ్చి వుద్యోగంలో చేరకూడదా" అని మందలించాడట!

ప్రకాశరావు చాలా పేదకుటుంబంలో పుట్టాడు. చదువుకు

న్నది మెట్రిక్., చేరింది గుమాస్తాగిరిలో. కాని తన సహజమైన తెలివితేటలతోనూ, వినయ సంస్కారాలతోనూ అతి చురుకుగా పైకిలేచాడు. తను ఆఫీసరై సంవత్సరం రెండు నెలలే అయింది. ఆఫీసరుగా లేనినాడుకూడా తన దగ్గరకు ఎందరో వుద్యోగాల విషయంలో వచ్చేవారు. ప్రాధేయపడి తమ కష్టాలను చెప్పుకునేవారు. ఆయన శాంతస్వభావం కష్టాలను చెప్పుకునేటప్పుడు చూపే సానుభూతి, మెదుటివాళ్ళకు, ఒకప్పుడు వుద్యోగాలు చూపించలేకపోయినా, సంతుష్టిపరచేది. వుద్యోగం ఇప్పించలేదని యీర్ష్య చూపించేవారు కాదు.

ఏమి చేసినా కేవలం పరోపకారదృష్టితోనే చేశాడు. తన దగ్గరబంధువులు తప్పించి ఎటువంటివారు వెళ్ళినా చేత కాదు అనకుండా యేదో చూద్దాం అనేవాడు. ఆ మాట ఆయన నోటి వెంబడి వచ్చిందీ అంటే సరి ఉద్యోగం దొరికిందన్న మాటే! ఎవరైనా తప్పిజారి డబ్బుయిస్తే పుచ్చుకోడనీ; యేమైనా పళ్ళూ కాయలూ పంపిస్తే తిరిగి పంపించేసేవాడు. ఇంటిలో తనూ, భార్యా, యిద్దరు పిల్లలుకాక పెద్దతండ్రి పిల్లవాడొకడు, పేదవారైన దూరపుబంధువుల పిల్లలు యిద్దరూ చదువుకు ఉన్నారు. ఉద్యోగం పెరుగుతున్నకొద్దీ ఖర్చు ఇలాంటి విషయాల్లో పెరుగుతునే వుంది. ఎవరో యేమూరుమూల నుంచో ఉత్తరాలు వ్రాస్తుంటారు—ఏదో బంధుత్వంకూడా కల్పిస్తుంటారు. అందులో చాలా పొగిడి వ్రాస్తుంటారు ఈరకం ఉత్తరాల్లో ఉద్యోగంలేని యువకులు, యెవరూ అక్కర చెయ్యని ముదుసలులుకూడా ఉంటారు. తనకుతోచిన సహాయం యెవరికి తెలియకుండా చేయటమే తన పని తనకు ఒక్కటే గర్వం ఇటువంటి విషయాల్లోఅడ్డుతగలకుండా చేయూతనిచ్చే అర్ధాంగి

దొరికిందని! తను డబ్బులేక చికాకుపడే రోజులులేకపోలేదు- ఉద్యోగం పెద్దదికదా ఆమాత్రం అడిగితే అప్పు యిస్యడా అని తెలిసిన వాళ్ళు వస్తే తను తెల్ల మొగంవేస్తే భార్య ఇంటి ఖర్చుల్లో పొదుపుచేసింది సర్దుబాటు చేసేది!

ఇలా తను బ్రతుకుతూ చుటూవున్న వాళ్ళుకూడా బ్రతకాలనే పట్టుదలతో తనకు తోచిన సహాయంచేసి గౌరవంగా బ్రతుకుతున్న ప్రకాశరావు యిప్పుడిలా యెందుకు మారాలి! ఇంత శాంతమూర్తి, తన ముఖం చూడగానే ఎవరి కోపమైనాపటాపంచలౌతుందేఅలాంటి వాడు ఎవరైనా ఉద్యోగం కోసం వెళ్తే ఖస్సుమంటాడేం? తన్ను గౌరవించే పెద్దలను వెంట బెట్టుకొని వెళ్ళినాచికాకు పడి లేదని సమాధానం చెప్పగల పరిస్థితి వచ్చిందేం? ఇతను గాఢంగా ప్రేమించే యిల్లాలి ద్వారా కూడా చెప్పించ లేక పోతున్నారు! ఇదివరకు తను ఒకరికి చెప్పి యెందరినో వుద్యోగాలలో వేయించాడు. ఇప్పుడు తను ఒకర్ని ఉద్యోగంలో వెయ్యాలంటే వెయ్యగల స్థానంలో వున్నాడు.

కొంతమంది తను డబ్బుకుయిబ్బంది పడుతున్నట్లు తెలుసుకొని రాత్రి మీద యింటికి వెళ్ళితే "వెంటనే బయటకి పోతారాలేక పోలీసులను పిలిపించ మంటారా?" అని జడిపించాడు.

ఆ పెద్దమనిషి కళ్ళు నెత్తిమీదికివచ్చాయన్నాడనితెలిసిం ఇంకా ఊర్లో యెందరో తనను దుమ్మెత్తి పోస్తున్నారనివీరూ వారూ చెవిలో వేస్తున్నారు. తెలుగు వాడికి సింహాసనం మీద కూర్చునే అర్హత యెక్కడుంది? అదే ఇంకో తెగవాడైతే యీసరికి ఆ తెగవారెందరినో ఉద్యోగాలలో వేయించేవాడని తన చెవుల్లో పడేట్లు అనుకుంటున్నారు. రానురాను యీ దూషణలు హెచ్చిపోతున్నయ్

తను ఇదివరకు ప్రజల్లో ఎంతగౌరవంగా బ్రతికి వాళ్ళ గౌరవానికి పాత్రుడయ్యాడో ఇప్పుడు అంత అధ్వాన్నంగా వారిచేతనేదూషిం పబడుతున్నాడు. పై అధికారులకు, తనపై పక్షపాతం, లంచాలు మొదలైన అబద్ధాల పుట్టలను సృష్టించి, ఆకాశరామన్న ఉత్తరాలు వ్రాస్తున్నారు.

ప్రకాశరావు మొదట్లో-కొంతబాధపడినా వెనువెంటనే గతంలోని గొప్పవాళ్ళజీవితాలు జ్ఞప్తికివచ్చి ధైర్యాన్నీ స్థయిర్యాన్నీ చేకూర్చేవి. తనలో తనే ధర్మాధర్మ పిచక్షణ చేసుకునేవాడు. ఉద్యోగాల విష యంలో తప్పించి యింకేవిషయంలోనూ తను మారలేదని ధైర్యం తోవుండేవాడు. ఎవరైనా ఉద్యోగం విషయం తప్పించి యింకే విషయంలో వచ్చినా ఇదివరకు కన్న యెక్కువగా గౌరవించిసత్కా రిస్తున్నాడు.

అయితే ప్రకాశరావను యిలా మార్పించడానికి యేదైనా బలమైన సంఘటన జరిగిందా అంటే జరిగిందనే చెప్పాలి! అది; తను ఆఫీసరు అయ్యేక మొదటి నెలలోనే ఐదే ఐదు ఖాళీలు ఒకే శాఖలో వచ్చాయి. "ఎంప్లాయిమెంటు ఎక్స్చేంజి" ద్వారా యేభై మంది యింటర్వ్యూకు వచ్చారు. తనేఐదుగుర్ని వాళ్ళ మార్కుల ప్రకారం యెంచుకున్నాడు. రేపు లిస్టు పంపిస్తామనగా ఆరాత్రి ఒక ముసలాయన తన యింటికి వచ్చాడు. స్వగ్రామంలో వున్న ప్రకాశరావు తండ్రిదగ్గర నుంచి ఒక సిఫారసు ఉత్తరం తెచ్చాడు. అతి వినయంగా చేతులు నులుపుతూ ఆముసలాయన అన్నాడు. "బాబూ! అనాడు మీతండ్రికి గడవని రోజుల్లో యెలాచూసానో ఆపర మాత్ముడి కెరుక! నువ్వు పాలులేక గిజగిజ గింజుకుంటుంటే ఆరాత్రి

మీద ఆవుపాలు పితికి యిచ్చేవాడిని. అంతా సరే — బితికిపోయాను. ఇంకా పెళ్ళికి ముగ్గురు ఆడపిల్లలున్నారు. ఉన్న ఒక మొగపిల్ల వాడికీ ఉద్యోగంసద్యోగం లేదు. ఇంకా నెల రోజుల్లోవాడి వయసు కూడా మించిపోయి ఏ గవర్నమెంటు నౌఖరీకి పనికిరాడు. ఈ రోజుల్లో యెంత తెలివితేటలున్నా పనికిరావు,— ఎవరో చేపట్టేవాడుండాలి. నీవు ధర్మం కట్టుకోకపోతే యింక బ్రతుకు మీద ఆశ చాలించుకోవాలి....."ఈధో తీర్చేదో చూద్దాంఅన్నా "ఆచూద్దాం" అన్నమాట ప్రకాశరావు నోటివెంబడి వచ్చిందంటే యేమిటో అర్థం తెలుసుకోలేని ముసలాయన చాలా రాత్రివరకూ బ్రతిమాలాడు.

మరునటిరోజు వుదయం ముసలాయన కొడుకు పేరు చూస్తే నలభయ్యో వరసలో వున్నాడు. ముసలాయన కష్టాలే తన మనస్సులో తిరగటంవల్ల జాలివేసి యిదివరకు మెరిట్ ప్రకారం యెంచిన ఐదుపేర్లలో చివరిపేరు తీసి యీ పేరు వేశాడు. ఈ యైదుగురూ ఉద్యోగాలలో చేరారు.

ఆ వారం రోజుల్లోనే ఆఫీసులో తన్ను చూడటానికి ఒకవ్యక్తి వచ్చాడు. రాగానే నమస్కరించాడు. మనిషి చిక్కిపోయి ఉండటంచేత వెంటనే ప్రకాశరావు జాలిగా "జబ్బుపడ్డారా?" అన్నాడు.

"లేదు బాబూ!" అంతలో ఆపగానే గ్రహించిన ప్రకాశరావు "అయ్యో! పాపం! నేను రోజూ ఆఫీసుకు వస్తుంటే ఆత్రోవలోనేగా మీయిల్లు; మిమ్మల్ని చూస్తుంటాను—ఇంకెక్కడో చూసినట్లుకూడా.

"ఇక్కడే..."

"అవునవును....మీరు క్రిందటి నెలలో యింటర్వ్యూకి వచ్చారుకదూ?"

"అవును బాబూ! నాకు చాలామంది చెప్పారు... నా బాధలు
చెప్పుకుంటే మీరు తప్పక కనికరిస్తారని..."

ప్రకాశరావు జాలిగా చూశాడు. ఆవ్యక్తి అతి దీనమైనస్వరంతో
స్వవిషయం చెప్పుకపోతున్నాడు.

"ఎస్. ఎస్. ఎల్. సి ప్యాసయిన వెంటనే నాకు పెళ్ళిచే
సారు. పైచదువు చదవటానికి వుబలాటమే కాని డబ్బులేదు.
ఎక్కడా సరియైన ఉద్యోగంలేదు. చేసినా రెండుమూడు నెల
అప్పుడే నాకు యిద్దరు పిల్లలు బాబూ! నాకు కొద్దిగా సాహిత్యంతో
పరిచయ మేర్పడింది. ఈ కటిక దారిద్ర్యంతోనే కథలు వ్రాస్తు
న్నాను. దానివల్ల వచ్చేరాబడి శూన్యమనే చెప్పొచ్చు. దానిమీద
బ్రతుకుతాననే ఆశలేదు. నేను అసలు రాయటానికే బ్రతికున్నాను!
నేను బ్రతకాలంటే తిండికావాలి—దానికోసం డబ్బుండాలి—డబ్బు
కోసం నేను వుద్యోగం చెయ్యాలి."

అలా చెప్తూనే ఆవేశంలో గొంతుక పట్టుకపోయింది. మళ్ళీ
ప్రయత్నంమీద సవరించుకుంటూ "ఉద్యోగం కోసం అందుకే నా
ప్రాకులాట. అంతా మిమ్మల్ని చూడమన్నారు-కాని నా మనసు
యీదొంగతనానికి మనస్కరించలేదు. నా తాలూకు శక్తి సామ
ర్థ్యాలు చూపించి అందరిలో నిల్చుంటే న్యాయాన్ని ధర్మాన్ని
నిలిపే మీలాంటి అధికారుల హృదయాలు అన్యాయానికి పాల్పడ
వని నాకు తెలుసు. అంచేతనే నేను మిమ్మల్ని ముందుగా చూడ
లేదు. కాని నాదురదృష్టవశాత్తూ ఆయేభైమందిలో యెందరో పట్ట
భద్రులున్నారు— నాకంటే తెలివైనవారున్నారు, వాళ్ళకి ఉద్యో
గాలు దొరికాయి. లోకం యింత పచ్చగా వున్నప్పుడు పేదరికం

చేత చచ్చిపోవటం అంటే బాధగా వుంటుంది. బహుశః ఇలా చచ్చి పోతానన్న మాట క్షణంలో రేపిన భయమే యిలా తీసుకవచ్చింది."

ఆయాసంతో అలసిపోతున్న ఈవ్యక్తి వైపు చూసాడు. కళ్ళల్లో నీళ్ళు అలముకొని ఉన్నాయి. ప్రకాశరావు శాంతంగా మీ పేరు అన్నాడు.

"ఎస్. సత్యనారాయణ."

"సరే! ఓక్షణం బయట ఉండండి అని తను యింటర్వ్యూ కాగితాలు తీశాడు. సరిగ్గా తనుతీసివేసిన ఐదోవ్యక్తే యితను. ఇతని పేరు తీసివేసే ముసలివాని కొడుకును వేసుకున్నాడు.

ఒక్కసారి మనస్సు చివుక్కుమంది. ఈతని కష్టాలే యిదివరకు తెలిసివుంటే అంతపని చెయ్యలేక పోయేవాణ్నే అనుకున్నాడు. ఉద్యోగాలు వేసుకోవటంలో ఒక పద్ధతి అంటూ పెట్టుకున్నాక ఆపద్ధతినే అనుసరించకుండా వ్యక్తులకష్టాలతో ఉద్యోగాలకు ముడిపెట్టటం సబబు కాదని యిదివరకు అనుకున్నా యిప్పుడు నిర్ధారణకు వచ్చినట్లుయింది. ఉద్యోగాలకువచ్చిన వందమందిలో ఎవరి కష్టాలు వాళ్ళకే వుంటాయి- కష్టాలనేవి హెచ్చుతగ్గులు భరించే వ్యక్తులబట్టి వుంటాయిగానీ కష్టాలన్నీ నిజానికి ఒకే స్థాయిలోనివే!

మళ్ళీ సత్యనారాయణను పిలిచి "ప్రస్తుతానికి నేనేమీ చెయ్యలేను. మిమ్మల్ని దృష్టిలో పెట్టుకుంటానని చెప్పగలను.- అందాకా ఒక స్నేహితుడు అవసరానికిఆదుకున్నాడనియీపది రూపాయలూ తీసుకు వెళ్ళండ"ని యిచ్చాడు.

సత్యనారాయణ పుచ్చుకోలేదు.

"సంశయిస్తున్నారా! ఫరవాలేదు. — ఒక మిత్రుణ్ణి కానన గలరా!"

సత్యనారాయణ చేతులు వణకడం చూసి ప్రకాశరావు "పోనీ! నాదగ్గరఅప్పు తీసుకు వెళ్ళండి,"

ఎప్పుడో మీకు కలిగిన్నాడు తిరిగి యిచ్చివేయండి."

అనగానే అపదిరూపాయిలు మౌనంగా తీసుకొనిఅలా నిలుచ్చున్నాడు. ప్రకాశరావుప్రశ్నార్థంగాచూడగానేసత్యనారాయణ మెల్లగా "క్షమించండి. మీకాలాన్ని చాలావరకు నాకష్టాలను నెప్పుకొని తీసుకున్నాను."

"అట్పి!"

"ఒక్క కోరిక" అన్నాడు.

"చెప్పండి—సంశయించకండి."

"మరేమీలేదు! అంతమంది యింటర్వ్యూకి వచ్చారుకదా; పరీక్షలో వాళ్ళలో నాస్థానం తెలుసుకోవచ్చా అని...."

క్షణకాలం ప్రకాశరావుముఖం య్యెర్రబడిపోయింది. మనస్సులో మధన ప్రారంభమైనా యీయన యెదర తను తల యెత్తుకు నిలబడాలనే వుబలాటంతో క్షమించండి! ఇటువంటివిఅధికారరీత్యా గాని చెప్పకూడదు!" అన్నాడు.

"ఒక స్నేహితునిగా భావించి పదిరూపాయలు అప్పు కూడా యిచ్చారు, అందుచేత అనధికార రీత్యా చెప్తారనే వుబలాటంకొద్దీ మిమ్మల్ని కష్టపెట్టి వుంటాను. క్షమించండి" అంటూ వెళ్ళిపోయాడు.

ప్రకాశరావు ఆవేళంతా యేపనీ ముట్టుకోలేదు. ఇంటికి వెళ్ళినా, వాకిట్లో వాలుకుర్చీ వేసుకొని కూలబడిపోయాడు.

ఆ వారంరోజుల్లో ఆఫీసుకు వెళ్ళేటప్పుడు వచ్చేటప్పుడూ యింటివేపు చూసినా సత్యనారాయణ కనపడలేదు. నెలరోజులు ఆదాటినా, రోజూ తన తలపున వచ్చినా సత్యనారాయణ అగపడ లేదు. ఎంత తొందరగా యీయనకు ఉద్యోగం చూపిద్దామా అని ఆతృతపడ్డా సరియైన ఉద్యోగం ఖాళీ రాలేదు.

ఒకనాడు ఉదయం పదకొండు గంటలకు ఆఫీసులో ఉం డగా బంట్రోతు ఒక కవరుతెచ్చి టేబిలుమీద యెదురగా పెట్టాడు. "పేరు చెప్పకండా దొరగారికి యిచ్చీమని చెప్పారు" అన్నాడు బంట్రోతు. ప్రకాశరావు కవరు విప్పి "ఆయనను వేగంగా పిలుచు కురా" అన్నాడు. బంట్రోతు హడావుడి వృథా అయింది. ఆ చుట్టు పట్టున సత్యనారాయణ ఎక్కడా అగుపించలేదు. ఆ వుత్తరంలో యిలావుంది:-

"మిత్రులు ప్రకాశరావుగారికి సత్యనారాయణ నమస్కరించి వ్రాయునది:-

ఆవేళ ఆఫీసులో మిమ్మల్ని కలుసుకున్న నాటినుంచీ నామ నస్సు బాధపడుతోంది. నాకు నేనే దొంగనైపోయాడు. ప్రతిక్షణం నాలో యెవరో నా నీచత్వాన్ని ఎత్తి నొడుస్తూనే వున్నారు, నేను నా కథల్లో నిజాయితీ, సత్యం, ధర్మం న్యాయం అనే ఉన్నత ఆదర్శాలను పాఠకులకు బోధిస్తాను. నేను చేసే బోధనలకు నా ప్రవ ర్తనలకు సామ్యం లేకపోతే నేను రచయిత అని అనిపించుకో అక్కర్లేదు—నిజానికి నేను కలం ముట్టుకోనక్కర్లేదు. నేను చేసిన పని ప్రతిక్షణం పశ్చాత్తాప పడునట్లుచేసి సిగ్గుతో మీకు ముఖం చూపించకుండా చేసింది. జీవితం అంటే వేదనేకాదు, అది

నియమములకూడా స్థానం అని నానమ్మిక" ఇంక నా కష్టాలంటారా? రచయిత కష్టపడాలి— తనకు జీవితకాలం ఆవేదనే. ఆఆవేదనే లేకపోతే తోటిజీవుల ఆవేదనను గుర్తించలేడు-కష్టపడకపోతే హృదయం నుంచి చెప్పలేడు. హృదయంనుంచి చెప్పలేనివాడు నిజమైన రచయిత కానేరాడు. ఒక చక్రవర్తి హృదయాలాపమే యీ ప్రపంచంలో యిప్పటికీ సాటిలేని సుందరమైన మహల్ని సృష్టించింది! అలాగే కలకాలం నిల్చేదేదైనా నాహృదయంనుంచే సృష్టింపబడాలి. అంచేత, నా కీకష్టాలే బలాన్ని చేకూరుస్తున్నాయి —ఆలోచనలు పుంఖానుపుంఖంగా వస్తున్నాయ్. నాకీప్రపంచమే పెద్దగ్రంథాలయం, ఇందులో ప్రతీ వ్యక్తీ ఒక గ్రంథం. ప్రతిగ్రంథం చదివితే యెలా మనసు వికసించి క్రొత్తక్రొత్త విషయాలు తెలుస్తాయో అలానే ప్రతి వ్యక్తినీ పరిశీలిస్తే నాకలాంటి వికాసం కలుగుతుంది. నా చుట్టూ వున్నవాళ్ళ ఆధారంగా నవల వ్రాస్తున్నాను—అందులో మిమ్మల్ని ఒక పాత్రగా తీసుకుంటున్నందుకు మీరు అభ్యంతరం పెట్టరని నాకు తెలుసు— దీనికోసం రాత్రింపగళ్ళూ కష్టపడుతున్నాను. నా ఆరోగ్యం యేమైనాసరే—నాకుటుంబం యేమైనాసరే—నన్ను ఆవరించి నాలో యేదో దేవత్వాన్ని చొప్పించి పొంగిపొరలించే ఆనందంతో ఉత్సాహంతో నన్నీపనికి పూనించిన ఆ కవితామతల్లికి పుష్పాంజలులు ఘటించకుండా యెలా వుంటాను? ప్రకాశరావుగారూ! నేనేమీ వ్రాయలేదండీ! నేనెవణ్ణి వ్రాయడానికి? — ఆక్షణాల్లో ఆమే ఒక తేజస్సులా వచ్చి నాలో చొచ్చి.... తరవాతనే వ్రాసింది. నేనే చదివి.... "ఇది నేనే వ్రాశానా" అని ఆశ్చర్యం చెందుతుంటాను. తోడి మానవులు వారి కర్మని వారు అనుభవించుతుంటే వాళ్ళబాగోగులనుబట్టి వాళ్ళని గౌరవం

చేసే మనం — అందులో నేను కూడా ఒకడ్ని, మంచివాణ్ణి భూషించి చెడ్డవాణ్ణి దూషించడానికి అలవాటుపడిన కోట్లకొలది మానవుల్లో ఒకడిని — ఒక న్యాయాధిపతిలా ప్రతిపాత్రను అలా తనబాటగుండా పోనిచ్చి చివరకు ప్రతిమానవుడిలోనూ మానవత్వం వుందని యెలా నిరూపించ గలను? — అది నాసృష్టియెలా ఔతుంది? రానురాను నా నిష్కల్మషమైన మనసులో ఆమెకు నేబ్రతికినంతకాలం స్థానం యేర్పరచుకోగలిగితే అంతకంటే భాగ్యం నాకింకేం కావాలి?

నా ఆవేశంలో ఆనందంలో యింతవరకూ వ్రాసుకున్నాను. నేను వ్రాసిన ఒక కథకు వచ్చినదీ పదిరూపాయల కాగితం! కృతజ్ఞతతో ఈకవరులో పెట్టి అప్పు తీర్చుకుంటున్నాను. నా ఉద్యోగం విషయం మీకు శ్రమ పెట్టకూడదనే నిశ్చయమే యీవుత్తరాన్ని వ్రాయించింది. ఎప్పుడో మళ్ళీ నేను వీధి త్రోవ రాగలిగిన్నాడే వుద్యోగం చేస్తాను - అవసరమైతే!

భవదీయుడు

సత్యనారాయణ."

ప్రకాశరావు వుత్తరం మళ్ళీ రెండుసార్లు చదివాడు. ఆనాడు మాసినబట్టలతో చింపిరి జుత్తుతో నీరసంగా ఉన్న వ్యక్తిలో యిలాంటి గుణగణాలున్నాయని పొరపాటునైనా వూహించలేదు. అతను నరకాన్ని స్వర్గం చేసుకునే వ్యక్తని తోచింది. ఆయనను తను సుఖపెట్టామన్న ఊహ తుడిచిపెట్టి ఆయన కుటుంబాని కెలా సహాయంచెయ్యాలనే పట్టుదల తనలో చొచ్చుకపోయింది అలాంటి ఖాళీయే వచ్చినప్పుడు సత్యన్నారాయణను ఆఫీసుకు తీసుకవచ్చి తనుచేసిన తప్పిదం ఒప్పుకొని మరీ ఉద్యోగం ఇవ్వాలని

నిశ్చయించుకున్నాడు. అప్పుడు ఆ నవలలో తనపాత్రకు తను న్యాయం చేసినా వాడ్నౌతానని అనుకున్నాడు.

రెండు నెలలు గడిచిపోయాయి. సత్యనారాయణ ఒక్కసారీ కనిపించలేదు. ప్రకాశరావుకు వాళ్ళయింటికివెళ్ళి పిలవటానికి యెందుకో అనుమానం వేసింది. తన ముఖం ఊరకనే ఆయనకు యెలా చూపించటమనీ వెళ్ళలేకపోయాడు.

ఒకనాటి ఉదయం ఎండ తీక్షణంగా కాస్తోంది. ఆఫీసుకు ప్రకాశరావు వెళ్తూ అంత దూరంనుంచే మామూలుగా సత్యనారాయణ ఇంటివేపు చూశాడు. అక్కడ చాలామంది జనం మూగివున్నారు. ఆజనంలో కాషాయవస్త్రాలతో నిలుచున్న ప్రేమసమాజీకులనుకూడా చూచి గబగబ అక్కడకు వెళ్ళాడు.

వాకిట్లో కట్టెమీద సత్యనారాయణ! ఆకట్టెమీద యిల్లాలు యిద్దరుపిల్లలు తలకొట్టుకొని బావురుమంటున్నారు. పెద్దపిల్ల "నాన్నా నాన్నా" అని గోలపెడుతోంది. శాశ్వతంగా నిద్రపోయిన ఆముఖం ఆయెండలో చిరునగవుతో మెరుస్తున్నట్లుంది! ప్రకాశరావు గుండె కంపించింది-అక్కడి మనుష్యులను తప్పించుకొని కట్టెదగ్గరకు వెళ్ళాడు. చుట్టూవున్న వాళ్ళతని వైపు సగౌరవంగా చూస్తున్నారు. ఆబిడ్డలను తీసి ఎత్తుకొని యింట్లో కూర్చోబెట్టినా గోలగా ముందుకు పడుతూ దొర్లుతూ వస్తున్నారు. అప్పుడు ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలు సత్యనారాయణ భార్యను ప్రక్కకు తీశారు. తను ఒకప్రక్క కాశాడు. కట్టె కదిలిపోతూంటే అంతదూరం శోకంతో పరువెత్తే ఆ యిల్లాలిని ఆపలేకపోయారు.

తిరిగివచ్చాను. ఇరుగుపొరుగు మనిషో మాట, "తిండీ తిప్ప లుంటేనా — ఏదో వున్ననాడు వేళకు యిన్ని మెతుకులు నమిలాడా? నీరసంగా వున్నా ఆకొగితంకలం ఒదిలాడా? ఒంట్లో జీవం లేనిది యిలాంటి పనులు చేస్తే... రాత్రిమీద రాస్తూరాస్తూ గుండె ఆగిపోయింది. పెళ్ళాంపిల్లలు వున్నారని ఏదో ఉద్యోగంసద్యోగం చేసి తరవాత అదేదో రాసుకూడదా?.... సమయానికి ఆధర్మరాజు ఆదుకోకపోతే యిలా తల్లీపిల్లలూ సముద్రంలో పడాలిగానీ ఇంకే ఆదరువుంది?" — ఈ మాటలన్నీ ప్రకాశరావు విన్నాడు. సత్యనారాయణ యింటిపొరుగు వాకిట్లో నిల్చొని ఒక వయసు మళ్ళిన వితంతువుంది. సహాయం చెయ్యడానికి ముందుకొచ్చే మనిషి. పెద్ద పిల్లను బుజ్జగించి అన్నం తినేటట్లు చేశాడు. చిన్నపిల్లకు ఆవిడ చేతనే పాలు పట్టించాడు. రెండురోజులు దగ్గర వుండమ్మా అని ఆమెచేతికి కొంత డబ్బు యిచ్చి యింటికి వెళ్ళాడు.

చీకటిపడ్డవరకూ దిగులుగా ఒకదగ్గర కూర్చున్నాడు. మూడు సార్లు భార్య యెందుకలా వున్నారని తర్కించితే చిరాకు పడగానే ఆమె దగ్గరకు రాలేదు. తరువాత వాలుకుర్చీలో కూర్చున్నాడు. ఆరోజు చూచిన దృశ్యాలన్నీ మళ్ళీ అగుపిస్తున్నాయ్. ఆపిల్ల, తండ్రి శవంమీద పడి "నాన్నా.... నాన్నా...." అని గగ్గోలు పెడుతున్న దృశ్యం — నిజంగా తను యేడుస్తున్నాడు. ఇప్పుడూ కళ్ళు చెమ్మగిలిపోయాయి. మనసు త్రిప్పాలనే ప్రయత్నంతో తల పైకెత్తాడు. చందమామ లేని రాత్రి — ఆకాశం నక్షత్రాలతో నిండిపోయివుంది. ఓ క్షణం రెక్కలు కట్టుకొని అనంతవిశ్వంలోనికి ఎగిరి ఆలోకాలన్నీ విహరించినట్లుయింది. సత్యనారాయణ అగుపిస్తున్నాడు. మానవత్వం అనే త్రాసులో యింత కీర్తిప్రతిష్టలు గడిం

చుకున్న తనను — ఒక మారుమూల అనామధేయుడుగా చింకి గుడ్డలతో పేదరికంతో పడివుండిన సత్యనారాయణను పేస్త్రైఆమిత్రు నివేపి మొగ్గు కనిపిస్తోంది! నిజంగా తను ఆయన దగ్గర నేర్చుకో వలసిన దెంతైనా వుందనుకున్నాడు. బహుశః తను యెలావుండాలో నవలలో కొంతవరకైనా వ్రాసి వుంటాడు.

భార్య చాలా సేపటినుంచి తనదగ్గరనే కూర్చుందని గమనించ లేదు. ఆమె ప్రాధేయపూర్వకంగా "భోజనానికి రారా?" అని అడ గ్గానే ఉలిక్కిపడి చూశాడు.

"భోజనమా?... వద్దు!" అన్నాడు.

"మీరు భోజనం చెయ్యలేదని పిల్లలుకూడా...."

చప్పున సత్యనారాయణకు ఆపిల్లలపరిస్థితీ యిలాగేవుంటుం దేమో అని తట్టింది. లేచాడు నాలుగు మెతుకులు నమిలి లేచిపో యాడు. అర్థరాత్రివరకూ ప్రయత్నించినా నిద్దర రాలేదు. భార్య కన్నీరు తెచ్చుకోవటం చూచి "ఒక నిజమైన ఉదారుడైన స్నేహి తుడు పోయాడు. ఆయనకూ నాలాగే పెళ్ళాం యిద్దరు పిల్లలు వున్నారు.... ఆకలితో చచ్చిపోయాడు. ఆ ఆకలినేనేకల్పించాను— నేనే ఆయన చావుకు కారకుడనయ్యాను...."

బొటబొట కన్నీరు కారుతోంది. భార్యయెదురుగా కొంచమైనా సిగ్గుపడలేదు — వెక్కి వెక్కి యేడ్చేస్తున్నాడు — ఆయేడుపుతోనే "ఇదిగో నీయెదుట ఆయన సాక్షిగా ఒట్టువేసుకుంటున్నాను ... నా జీవితంలో మళ్ళీయిలాంటి పాపాన్ని వడిగట్టుకోను ...లోకంఅంతా నా మీద దుమ్మెత్తిపోసినా.... న్యాయం ధర్మమే నాదీక్ష — నిజా యితీ సత్యాలే నాకు రక్ష!"

అని భార్యను గట్టిగా పట్టుకొని యేడ్చాడు. ఆమె అతనిని హత్తుకుంటూ తల నిమిరింది.... అలా ఆమె ఒడిలో తలపెట్టుకొని బెక్కుతూ మాగన్నుగా నిద్దర పోయాడు.

తెలతెలవారింది. ఒకసారి భార్యాభర్త లిద్దరూ సత్యనారాయణ యింటికి వెళ్ళారు. వెళ్ళేసరికే పిల్లలు యేడుస్తున్నారు.— పెద్దపిల్ల ఓక్షణం తండ్రి విడిచిపెట్టి వుండేదికాదట. నాన్న నవల రాస్తుంటే దగ్గరవుండి ఒక్కొక్క కాగితం అందుకొని దారంలో మౌనంగా గుచ్చేది. ఈవేళా ఆ నవలే పట్టుకుంది— యేడుస్తోంది! ఆపిల్లను ఎత్తుకొని ఇంటికి తీసుక వచ్చాడు. తండ్రిని మరిపించడానికి యెన్నో విధాల భార్య ప్రయత్నాలు చేస్తుంటే ప్రకాశరావు గబగబా ఆవ్రాసిన ఎనభై యెనిమిది పేజీలు చదివి పెద్దనిట్టూర్పు విడిచాడు.

తను ఒక్క సత్యనారాయణకే ద్రోహం చెయ్యలేదు. లోకం అంతటికీ అపకారం చేసాడు. ఆ నవలే పూర్తయివుంటే.... ఎన్ని భాషల్లోకి తర్జుమా అయ్యేది! యెందరిపై దీనిప్రభావం పడేది.... ఇందులో ఆ ఆఫీసరు పాత్ర.... గర్వంలేనిమనిషి....బయటచూస్తే వినయవిధేయతలతో ఆడంబరంలేని వ్యక్తి.... నలుగురు ప్రజలలో తానొకడు కానీ ఉద్యోగరీత్యాచూస్తే అతనిది కోడిపిల్లకుండే గుండెకాయ కాదు! తుపానులో ఒంటరిగా ఓడ నడిపే నావికుడు. లోకాన్ని కాల్చివేస్తున్నహాలాహలాన్ని మ్రింగే గరళకంఠుడు. చెడ్డవాడిని హతమార్చే మనిషికాడు! ఆచెడ్డవాడు తనలాంటి వాడేకానీ వాడికి పుచ్చిపన్ను వుంది.... ఆపన్నును వూడబెరికి మిగతా పళ్ళను రక్షించటమే తన కర్తవ్యం! వాడికి కడుపునొప్పి - రాచోరిసిన పేగును కత్తిరించి బాధనయుంచేసే సర్జను ఈఆఫీసరు! జాలి.

దయ యివి బయటకు కానరావుగాని శరీరం కోస్తే రక్తం అంతా వాటితోనే నిండివుంటుంది.। హృదయ సంస్కారంతో మెసలి సమస్యలనే పరిష్కరిస్తాడు గాని, మనుష్యుల్ని మాత్రం సమస్యలుగా చెయ్యడు. అలాంటి ఆఫీసరు న్యాయాన్నీ ధర్మాన్నీ ప్రతిష్ఠించే వాడికో లోటు ఒకటి వుంటుంది. ఆ లోటే మోకలం ముందుకు సాగి వుంటే తెలిసేది.

ప్రకాశరావు అదేమిటని వూహించసాగాడు. బహుశః ఒకోసారి అహంభావం ఆవరిస్తుందేమో। నిజంగా తనకు ఎంత ప్రయత్నించినా ఒకోసారి అహంభావంఆవరించేది. నలుగురూ మెచ్చుకుంటే తనకు తానే ఆత్మస్తుతి చేసుకునేవాడు, అలా మెచ్చుకోవాలనే కదా తను నిజానికి వీళ్ళందరికీ వుపకారం చేసేవాడు। మనిషి స్వలాభాపేక్ష లేకుండా బ్రతకటం దుర్లభం—కామ క్రోధ లోభ మోహ మద మాత్సర్యాలే మనిషియొక్క స్వరూపం। ఇవి యెప్పుడైతే సరియైన పాళ్ళలో వుండవో మనిషి అప్పుడే పతనం చెందుతూంటాడు. వీటిలో ఏది హెచ్చయినా.చిక్కే।

ప్రకాశరావు యేపనిచేసినా యీసారి ఆ ఆఫీసరుతో పోల్చుకునేవాడు. తను కనీసం ఆపాత్ర దరిదాపులకయినా కొన్నాళ్ళకు చేరగలనా అన్న తాపత్రయంతో మెసలేవాడు. సత్యనారాయణ భార్యకు యీవూర్లోఆఊర్లోకథలు పోగు చేసిన కొద్దిడబ్బునుపంపిస్తున్నారు. నాలుగునెలలు దాటిపోయాయి. ఈలోగా ఆమె పెదతల్లి కొడుకు వచ్చిచేరాడు. ఆమెను పిల్లలను తనకేదో వుద్యోగం దొరికితే చేరదీసి పెంచాలని తాపత్రయం.

ఒకనాటి సాయంత్రం సత్యనారాయణ భార్య ప్రకాశరావు

ఇంటికి వచ్చింది. అసలు విషయం ఆయన భార్యతో చెప్పుతుంది. ప్రకాశరావు ఆఫీసునుంచి వచ్చేక ఆమె ప్రాధేయపడుతూ అంతా చెప్పింది. భర్తను తల్చుకుని యేడ్చింది, ఆయన వుంటే....తన కన్నీరు చూసి యెంప్లాయిమెంట్ ఆఫీసరే లిసులో పేరు యిరికించాడట. ఎంచుకనే మీరు కనికరించకపోతే బ్రతుకలేమని బ్రతిమాలింది. ఆవేళనే ఆవచ్చినవారిని పరీక్ష చేశారు. సత్యనారాయణకు చేసినపాపం పరిహారం చేసుకోడానికి సరియైన అదను దొరికింది. తను ఇప్పుడు వుద్యోగాలు వెయ్యటం తన ఒక్కని చేతులలో పెట్టుకోలేదు. తనతో ముగ్గురువున్న కమిటీని పెట్టాడు. దానికి తను పెద్దయినా అంతా బాహాటంగా న్యాయంగా చెయ్యాలన్న ఉబలాటం హెచ్చిపోతోంది. తను యిదివరకు ఈమెకు సహాయం చెయ్యాలన్న పట్టుదల జ్ఞప్తికి వచ్చింది. తనలోని బాధ చాలావరకు కప్పడిపోతోంది—తను కొంత హాయిగా బ్రతుకగలడు—ఇలా ప్రకాశరావు ఆలోచించుకుని ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాక అన్నాడు.

"ఆయన రేపు ప్రొద్దున్న పెళ్ళిచేసుకుంటే మిమ్మల్ని మీ పిల్లలను సరిగ్గా చూస్తాడా అని."

"అ అనుమానం వద్దుబాబూ. పెద్దతల్లి కొడుకయినా మొదటినుంచీ నేనంటే స్వంత చెల్లెలికంటె అభిమానం ఎక్కువ-ఊరూర ఉద్యోగంకోసం తిరుగుతూ బాధపడుతూ వచ్చాడు. నాకింతకంటె మరేసహాయం చెయ్యమని మీగడపకు రాను. నాపిల్లలు నేనూ బ్రతకడానికి ఇంతకంటే యింకేం సహాయం నాకు అక్కర్లేదు."

"రేపొకసారి కనపించమ్మా" అని ఆ అబ్బాయి పేరు వ్రాసు

[illegible] గడిపేశాడు. ఆరాత్రంతా సరిగా నిద్రపట్టలేదు. తను ఆమె కళ్ళకు మెప్పు మాపుకుంటున్నాననే సంతోషమే తన్నలా చేసింది-ఇది పాపపు పనికాదని పాపాన్ని కడిగి పెట్టుకుంటున్నా నని ఈపనితో ఆమె భర్తకు ఆత్మశాంతి కలుగజేస్తున్నానని అనుకున్నాడు.

ఆఫీసులో అడుగు పెట్టాడు. నిన్నటి కాగితాలు ఆ మార్కులు అన్నీ సంతోషంతో తిరగవేశాడు. ఈ పేరు ఎక్కడ వుందని చూసాడు—అదిగో పదిహేనవది ... తీసుకోవలసిన నలుగురు పేర్లు పైన వ్రాశారు మిగతా ఇద్దరు మెంబర్లు—వాళ్ళని సరే వెళ్ళండి అన్నాడు. ఎర్రసిరా కలం పట్టుకున్నాడు ధైర్యంగా. కాగితంమీదకు ఇంకా చేరలేదు....చెయ్యి గజగజ వణకడం ప్రారంభించింది. సరిగా ఆనాలుగవ పేరుమీద కలం చివర ఆన్చాడు....శరీరం అంతా కంపించసాగింది....ఎందుకో ముచ్చెమటలు పోసేస్తున్నాయ్.... కళ్ళు మూతలుపడి పోతున్నాయి. ఆ పేరు కొట్టివేయడమనే పని చేసేద్దామనే కళ్ళకు ఆమె దీనాలాపం....సత్యనారాయణకు తను చేసిన ద్రోహం అంతాకూడి మనసును ఊరకలు వెయ్యిస్తున్నాయ్ కాని మనసు కంటే అతీతమైన శక్తి లోపలనుంచి వణికించి వేస్తోంది. ఆకళ్ళు మూసినా ఆలోపలి తెరలో ఒక ఆకారం-దీనాతి దీనంగా "నా పేరు కొట్టివేస్తున్నావా? నాబాధలు నీకేం తెలుసు? బాధలు చూశా వుద్యోగాలు ఇస్తావ్? నన్నింకొక సత్యనారాయణను చేస్తున్నావా? నీలో న్యాయం దర్మం ఇదేనా? సత్యనారాయణ నీపనికి రవ్వంతైనా సంతోషిస్తాడా? ఆవేళరాత్రి యేడుస్తూ ఆయన సాక్షిగా చేసిన వాగ్దానాలన్నీ ఏమయ్యాయ్?" మళ్ళీ ఆ ప్రతిబింబం పకపక నవ్వుతూ హేళన చేసింది. ఈప్రశ్నలన్నీ బాధగా యి

జాలిగొన్న హృదయములో గ్రుచ్చుకొని **రక్తం** చిమ్మినట్లయింది ఆబాధలోనే ఆ గాధ జ్ఞాపకం వచ్చింది. కళ్ళు తెరచాడు-తను ఆఫీసరు! హాలాహలాన్ని నవ్వుతూ మ్రింగే గరళకంఠుడు కావాలి!

ఆ బాధలోనే నవ్వాడు-నవ్వుతూ గుండెమీద చెయ్యివేసుకుని యెగఊపిరి తీస్తూ గట్టిగా లోన అనుకున్నాడు "న్యాయం ధర్మం నాదీక్ష! నిజాయితీ సత్యాలే నాకు రక్ష! ఈ అన్యాయం జరగదు. జరగడానికి వీల్లేదు" అని అంటూ కలం టేబిలు మీద పడేశాడు.

(భారతి)